

Крихкість і порожнеча

КШИШТОФ ГЖИВОЧ

18 ВЕРЕСНЯ 2019

Наше буття здається дуже крихким. Едіт Штайн добре знала це відчуття, можна сказати навіть, що воно супроводжувало її до кінця життя, дедалі поглиблюючись. Буття дуже крихке, його легко загасити, один поштовх, якась подія – і все летить шкереберть.

Фото: Adam Selwood, NZ_Day_4_6

Такою подією стала смерть Адольфа Райнаха, її улюбленого професора, а потім друга. Едіт

Штайн немовби нагадує нам: «Не обманюй себе, дуже швидко можна надірватися... Ти не розіб'єш кожного муру своєю головою, навпаки, це мур розіб'є тобі голову». Моє буття таке крихке. Потім, мислячи вже більш теологічно, вона пише: «Так, людина була створена з ніщоти, тож ніщо – місце нашого народження». Бог створив нас із нічого, і ніщо – місце нашого народження, і там ми мусимо ходити. Про це пише багато містиків, бодай Адрієнна фон Шпейр у коментарі до Євангелія від Йоана: «Початок людини – це поставання з ніщоти, і ніколи не залишить вона цього початку. Людина мусить витримати себе, втечу від початку і страх кінця». Людина постала з нічого, це місце мого народження, яке постійно є в мені. Неправда, що воно мене облишило – я весь час ношу його в собі: цю крихкість, це ніщо, з якого я народжений. Зрілість дозволяє людині витримати безмежне відчуття життєвої крихкості. Адже завтра мене вже може не бути, адже я можу померти цієї ночі. Усе скінчиться миттєво.

У мене в пам'яті засів образ одного подружжя. Їм було десь по 35 років, чоловікові й дружині. Вона хворіла на рак, і хвороба прогресувала. Я бачив, як вони сиділи в лікарні, чоловік тримав її за руку й нічого не говорив. Неосяжна безодня болю. Потім він вийшов, сперся на машину і плакав... Тієї жінки вже немає серед живих. Життя крихке. Тому зрілість полягає в тому, каже Едіт Штайн, щоби прийняти буття – те почуття, яке нагадує про його нетривкість і часто повертається, зранку чи ввечері. Почуття крихкості буття – великий дар, воно повертає мене до реальності й нагадує, що життя минуло, що я – не Бог, не мармуровий пам'ятник, навіть не дуб, який протримається сто років. «Дні віку нашого сімдесят років, а як при силі – вісімдесят років» (Пс 90, 10), учить Біблія. Тому Едіт Штайн каже, що це частина моєї екзистенції, що треба витримати, прямувати в бік цієї екзистенції. Це моє місце, від якого неможливо втекти, ні, необхідно триматися. Так, це достотне почуття – досвід крихкості нашого життя. Коли воно приходить, усе здається мені крихким. Але це добре й позитивне почуття, яке ставить мене перед фактом: моє буття, яким я його осягаю, дуже крихке. Це треба витримати, не можна відбирати в людини цього досвіду. Не слід реагувати словами «Що ти таке говориш». Не можна применшувати цей досвід, забирати його чи закривати. Це було би брехнею, неправдивим поглядом на людську екзистенцію.

Але буття, попри крихкість, залишається буттям. Я можу бути нетривкою істотою, як туман і вранішня роса, але я є. Це буття є: я живу, я не ніщо, хоча почався як крихке буття. Тому неможлива метафізика ніщоти. Людина не створена руками ніщоти; людину не забирає ніщота. Тому я кожної миті пориваюсь у бік повноти буття, яка не в мені. Я нетривкий, і відчуття крихкості й порожнечі нагадує мені про це.

Істина про людину полягає в тому – що відкриває й Едіт

Штайн усім досвідом своєї депресивності, крихкості життя в широкому сенсі – що вона щомиті звертається до повноти буття.

Не можна замикати людину, як хочуть деякі напрями сучасної філософії, у цьому вимірі. Адже це призводить до вкрай декадентського світогляду. Ніщо, порожнеча – і людина попросту є, вмирає, прямує від порожнечі до порожнечі. Це хибний образ. До буття людину викликає повнота суцього, дозволяючи їй виникнути як дуже тендітному буттю. Тому істина про людину полягає в тому – що відкриває й Едіт Штайн усім досвідом своєї депресивності, крихкості життя в широкому сенсі – що вона щомиті звертається до повноти буття. Щохвилини, кожної миті, *non stop*, людина прагне до повноти буття, яка породила її з нічого. «Усі мої джерела в Тобі!» (Пс 87, 7). І це крихке буття, воно як найтонше скло, яке можна знищити одним ударом руки. Один терорист зможе за пів секунди вбити цілий автобус людей, знищити їхнє буття. Але ця крихкість перебуває в Повноті Буття, яка не є витвором ніщоти. Тут варто поглянути на фрагмент із Послання до римлян, де сказано, що «любов Бога влита в серця наші» (Рим 5, 5). Тому наше крихке буття наповнене любов'ю самого Бога. Кожен із нас носить у собі повноту суцього, але шукати її треба не в голові, не в почуттях, не у волоссі. Ми не знайдемо там повноти, нічого не знайдемо, один порох. Як не знайдемо в фарбі зі стін храму повноти світла. Повнота світла – у вітражах, але походить вона не з фарби. Вона приходить іззовні, хоча світло перебуває у вітражі, наповнює його. Так і з людиною та любов'ю її Творця: «любов Бога влита в серця наші», у наше крихке існування. Таке нетривке, таке прекрасне, що в ньому міститься вся любов – не шматочок, а вся любов Бога. Це означає, що в мені, що в нас, християнах, більше Божої любові, ніж нас самих. Звернімо увагу: наше існування вкрай крихке, а любов Господа – безмежна, отже, Бог, присутній у побожній людині, перебуває в ній потрійним чином (про що ми згадували, покликаючись на святого Йоана від Хреста). Дивлячись на людину, треба побачити любов Бога, а вже потім шукати у ній щось людське.

У людині більше Божої любові, ніж її самої, бо любов Господа влита в серця наші – підкреслимо ще раз за святим Павлом. Якби я добре бачив, якби не був сліпим і калікуватим, то, дивлячись на глибоко побожну людину, у якій Бог присутній потрійним чином, мав би побачити сліпучу Господню любов. Шукаючи в цьому світлі, ми помітимо те, що в нас людське, крихке, тендітне та грішне. «Просимо Тебе, не зважай на наші гріхи, але на віру своєї Церкви», – кажемо ми під час кожної Літургії. Первинний задум, пише кардинал Йозеф Рацінгер, був такий: «Не зважай на наші гріхи, але на святість своєї Церкви». Перша версія цього тексту наголошувала, що святість Церкви не залежить від гріховності її членів, а виникає з об'єктивної святості Бога (Його любові), їй даної. Святі люди є святими не тому, що не мають

гріхів, а тому, що в них перебуває любов Бога. Ось джерело святості. Святість полягає в тому, що святі сповнені Господньої любові, що вони стали іконою святості, що увірували в те, що любов Бога може бути влита в таке крихке буття, як людське. Моя участь у святості полягатиме в тому, щоб дозволити Божій любові влитись у моє крихке, грішне буття. Це і є святість людини. З неї народжуються чесноти й добра поведінка, але все це другорядне. Тому Едіт Штайн пише, що почуття крихкості буття, *nichtiges Sein*, ніколи мене не покине, перебуватиме в мені довіку. Прокидаючись, я відчуватиму крихкість життя, свою нескінченну безпорадність і слабкість. Я часто відчуватиму безнадію, неміч, крихкість, але казатиму: «Не відвертайся і не забувай, що любов Бога влита в твоє серце», – така істина про людину. Тому потрібно поважати відчуття життєвої крихкості, щоб не забувати про це, щоб не відвертатися від Повноти свого буття.

Фрагмент із книжки «Нелюбі почуття» («Uczucia niekochane», 2008). З польської переклала Катерина Рассудіна.